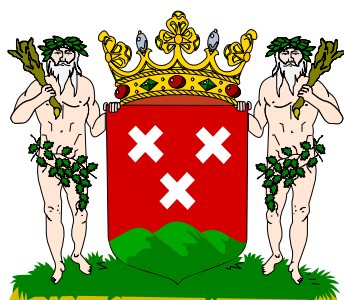

Zaterdag 15 oktober: Landelijke Orgeldag Bergen op Zoom

Op zaterdag 15 oktober a.s. zal, zoals eerder aangekondigd, de traditionele Landelijke Orgeldag worden gehouden in Bergen op Zoom. Dit jaar wordt deze dag georganiseerd in nauwe samenwerking met de Brabantse Orgelfederatie. Zoals gebruikelijk op een dergelijke dag, zullen diverse kerken en orgels in het programma worden opgenomen, en zal vroeg in de avond in de 'hoofdkerk' het slotconcert plaatsvinden. Ook het orgeluur is een niet weg te denken programmaonderdeel, terwijl de stands met boeken en geluidsdragers niet zullen ontbreken. Op 15 oktober is *Bergen op Zoom orgelstad*.

TEKST EN FOTO'S:
WIM VAN DER ROS

PROGRAMMA

De Sint-Gertrudiskerk beschikt niet alleen over het prachtige, recent gereconstrueerde Ibach-orgel. Ook het vorig jaar in deze kerk geplaatste Rogier-orgel en het Vlaamse koororgel staan als 'monumentaal' geregistreerd. Daarnaast staan in deze kerk nog twee kistorgels opgesteld. De bekende Peperbus, de toren van de kerk, heeft een beiaard van 48 klokken. Van deze beiaard komen de welkomstklanken voor de Landelijke Orgeldag. Janno den Engelsman, die bij onze jubileum-Orgeldag in 2008 de beiaard in Amersfoort bespeelde, zal dat ook hier doen. Hij is overigens ook organist-titularis van de Sint-Gertrudiskerk. Het openingsprogramma vindt plaats in de Sint Gertrudis, waarbij o.a. het grote Ibach-orgel te beluisteren is in vierhandig (en viervoetig) orgelspel door Janno den Engelsman en Marcel van Westen. De laatste is als kerkmusicus verbonden aan deze kerk. Na de opening kan men via de histo-

rische Catharinakapel (waar het orgel bespeeld zal worden door Marcel van Westen) naar de Ontmoetingskerk. Willem Vermeulen, als predikant verbonden aan deze kerk, zal ons iets vertellen over de Art Deco-stijl van deze kerk, waarna de beide orgels gedemonstreerd worden door de organist Ruud Cannemeijer. Jos Verpoorten zal hier een orgelbespeeling verzorgen. In de zaal van de Ontmoetingskerk is er gelegenheid de meegebrachte lunch te gebruiken en is koffie en soep verkrijgbaar. Ook zijn daar de stands ingericht van Antiquariaat De Minstreel (Kampen) en Landgoed Gerianna (Werkendam) met bladmuziek en orgel-cd's en -dvd's.

In deze kerk wordt ook het *Orgeluur door en voor Orgelvrienden* gehouden.

In de middag is er gelegenheid De Maagd, de huidige stadsschouwburg en voormalige r.-k. kerk, te bezichtigen, de Peperbus te beklimmen en/of het Ibach-orgel van dichtbij te bekijken met een toelichting door Johan Zoutendijk, directeur van Ver-

Programma Landelijke Orgeldag

Sint-Gertrudiskerk, Grote Markt

- 10.00 uur Beiaardmuziek
Janno den Engelsman
Deuren open, programmaboekjes, koffie
- 10.30 uur Intro op Ibach-orgel
Janno den Engelsman
- 10.35 uur Welkomstwoord
Han Polman, burgemeester van Bergen op Zoom
- 10.40 uur De Gertrudiskerk en haar geschiedenis
Hans Smout
- 10.50 uur Toelichting op het Ibach-orgel
met korte klankdemonstratie
Janno den Engelsman
- 11.00 uur Toelichting op het Rogier-orgel en het Vlaamse koor-
orgel met korte klankdemonstratie en bespeling
Janno den Engelsman / Marcel van Westen
- 11.25 uur Bespeling Ibach-orgel o.a. orgel 4-handig
Janno den Engelsman en Marcel van Westen
- 13.30 tot 15.00 uur: Toelichting en rondleiding bij Ibach-orgel
Johan Zoutendijk, directeur Verschuieren Orgelbouw
- 16.00 uur Concert door orgelstudenten Fontys Conservatorium
- 19.30 uur Slotconcert Landelijke Orgeldag
Janno den Engelsman

In de Gertrudiskerk verkoopstands van:

Vrienden van het Ibach-orgel

Brabantse Orgelfederatie

*(stands open van 10.00-12.00 uur, 15.30-16.00 uur en
19.00-19.30 uur)*

Catharinakapel, St.-Catharinaplein 25

- 12.20 uur Toelichting en bespeling Vermeulen-orgel
Marcel van Westen

Ontmoetingskerk, Bolwerk Zuid 134

- 13.00 uur Toelichting over de Ontmoetingskerk,
de Art Deco-stijl van de kerk en haar 'rijkdommen'
ds. Willem Vermeulen
- 13.15 uur Toelichting op de Pels & Van Leeuwen-orgels
Willem Vermeulen
met klankdemonstratie
Ruud Cannemeijer
- 13.25 uur Orgelbespeling
Jos Verpoorten
- 13.50 uur Zelfde blok als om 13.00 uur
- 14.45 uur Orgeluur door en voor orgelvrienden

In de zaal van de Ontmoetingskerk:

Koffie, soep e.d.

Gelegenheid de meegebrachte lunch te gebruiken

Stands bladmuziek en cd's en dvd's

Antiquariaat De Minstreel (Kampen) en

Landgoed Gerianna (Werkendam)

De Maagd, Grote Markt 32

- 14.00 uur Bezichtiging /
rondleiding

Janno den Engelsman.

schueren Orgelbouw. Om 16.00 uur zullen vier studenten orgel van het Fontys Conservatorium te Tilburg een concert geven op het Ibach-orgel. Om 19.30 uur zal Janno den Engelsman het slotconcert van de Landelijke

Marcel van Westen.

Orgeldag verzorgen. Uiteraard vindt dit concert plaats op het Ibach-orgel in de Sint-Gertrudiskerk. Separaat treft u naast het programma de beschrijving van de diverse orgels die in het programma van deze dag

zijn opgenomen. Ook schrijft Ad van Sleuwen, docent aan het Fontys Conservatorium, over de orgelopleiding in Tilburg.

DEELNAME

Op deze dag zal een cd gepresenteerd worden met recente opnamen van de op deze dag te bezoeken orgels. Daarop zal ook het vierhandig orgelspel te beluisteren zijn. Deelnemers aan deze dag krijgen deze cd bij het programmaboekje uitgereikt.

De kosten voor deze Landelijke Orgeldag, inclusief alle concerten, het programmaboekje en de cd, bedragen € 20,- per persoon. Voor tweede of meerdere gezinsleden geldt een entree van € 15,- per persoon, waarbij hen dan geen cd zal worden overhandigd. Men kan echter ook de volledige prijs betalen en dan kiezen voor een andere enkel-cd van de Brabantse Orgelfederatie.

Wij hopen u te mogen begroeten op onze Landelijke Orgeldag in Bergen op Zoom!

Orgelbeschrijvingen

Sint-Gertrudiskerk

IBACH-ORGEL

De Duitse orgelmaker Ibach leverde in januari 1864 voor de R.-k. kerk H. Maagd Maria aan de Markt, een waterstaatskerk, een nieuw orgel op met 41 stemmen, verdeeld over 3 manualen en pedaal. Architect Cels uit Brussel ontwierp het imposante front met zijn prachtige houtsnijwerk, uitgevoerd door het Turnhoutse atelier Hendrik Peeters-Divoort. Helaas werd het orgel in 1914/1915 gepneumatiseerd en sterk verkleind, waarbij gelukkig oud pijpwerk behouden bleef. In de jaren '60 van de vorige eeuw werd de klankkleur aangepast aan de heersende stijl. In 1988 werd het orgel van de H. Maagd integraal overgeplaatst naar de gerestaureerde Sint-Gertrudiskerk, die vanaf dat moment voor de katholieke eredienst in gebruik werd genomen.

Waar een restauratie van het Ibach-orgel noodzakelijk was, bleek om het orgel goed tot zijn recht te laten komen, een reconstructie naar de oorspronkelijke situatie met mechanische tractuur de enige juiste keuze. Na jarenlange voorbereiding onder advies van Jan Jongepier en Rogér van Dijk begon in januari 2009 de restauratie door Verschueren Orgelbouw. Op 3 september j.l. werd het orgel officieel in gebruik genomen.

Van de 41 stemmen konden 21 stemmen met oorspronkelijk pijpwerk van Ibach (ca. 1.000 pijpen) worden gebruikt. Het orgel telt nu 2.417 sprekende pijpen en enkele tientallen 'loze' pijpen in het front. Het oude pijpwerk, het stellingwerk en oude windkanalen en balgen, welke ook monumentaal waren verklaard, konden worden gerestaureerd, nieuw

Bergen op Zoom, Sint-Gertrudiskerk
Bouwer: Gebr. Ibach, Wuppertal (D.), 1864
Voor R.-k. kerk H. Maagd Maria
Overplaatsing naar Sint-Gertrudiskerk: fa. J.J. Elbertse & Zn, 1988
Reconstructie: Verschueren Orgelbouw, 2011

Manuaal I (C-g³)

Principal	16 vt
Quintatön	16 vt
Principal	8 vt
Gemshorn	8 vt
Gross Gedackt	8 vt
Viola da Gamba	8 vt
Octav	4 vt
Hohlflaut	4 vt
Quint	2 2/3 vt
Octav	2 vt
Scharff V	2 vt
Cornet D IV	4 vt
Fagott	16 vt
Trompete	8 vt

Manuaal II (C-g³)

Bourdon	16 vt
Principal	8 vt
Bassetthorn	8 vt
Rohrflaut	8 vt
Octav	4 vt
Flaut dolce	4 vt
Flautino	2 vt
Mixtur III	1 vt
Fagot-Oboë	8 vt

Manuaal III (C-g³)

Salicional	8 vt
Flaut-Angelica	8 vt
Dolce	8 vt
Quintatön	8 vt
Flaut travers	4 vt

Viola	4 vt
Flageolet	2 vt
Euphone	8 vt

Pedaal (C-d¹)

Principal	16 vt
Subbass	16 vt
Violonbass	16 vt
Octavbass	8 vt
Jubal	8 vt
Gedecktbas	8 vt
Quintbass	5 1/3 vt
Octavbass	4 vt
Posaunebass	16 vt
Trompetebass	8 vt
Claironbass	8 vt

Koppelingen/spelhulpen

Man I + Man II
Man II + Man III
Ped + Man I
Afsluitingen Man I, Man II, Man III en Ped
Afsluiting tongwerken pedaal
Crescendo Man III
Balgschel
Ventil

Tractuur: mechanische sleeplade
Toonhoogte: a¹ = ruim 440 Hz
Temperatuur: evenredig zwevend.
2417 sprekende pijpen en enkele tientallen niet sprekende pijpen in het front

pijpwerk, laden, klaviatuur en mechanieken werden gereconstrueerd naar Ibach. Dit orgel maakt een overweldigende indruk, niet alleen qua opbouw maar ook qua klankschoonheid. Het werd in gebruik genomen als Opus 1.111 van Verschueren; voor Ibach was het zijn Opus 111 ...

ROGIER-ORGEL

Sinds het voorjaar 2010 beschikt de Stichting Nationaal Kerkmusiekcen-trum (NKC), verbonden aan de Ger-trudiskerk in Bergen op Zoom, over het Rogier-orgel, dat in 1863 geplaatst werd in de Lutherse Kerk in Bergen op Zoom. Rogier bouwde het in 1857 en had het orgel toen gereed staan in zijn werkplaats. De Evangelisch Lutherse Gemeente Bergen op Zoom gaf het na sluiting van haar kerk in bruikleen aan het NKC.

Het front doet denken aan een vier-voets opzet. Rogier plaatste in het front dan ook de pijpen C-d⁰ van de Praestant 4 vt en dis⁰-d¹ van de Praestant 8 vt. De grootste 14 pijpen van de Praestant 8 vt zijn als houten pijpen in het orgel geplaatst. De overplaatsing in maart 2010 werd gerealiseerd door Elbertse Orgelmakers te Soest. Daarbij werd tevens de balg opnieuw beleerd. In 1939 ver-

Bergen op Zoom,
Sint-Gertrudiskerk, koororgel
Bouwer: C.J. Rogier,
1863 voor Lutherse Kerk
Overplaatsing en restauratie:
Elbertse Orgelmakers, 2010

Manuaal (C-f³)

Praestant b/d	8 vt
Bourdon d	16 vt
Holpijp	8 vt
Praestant b/d	4 vt
Fluit	4 vt
Quintfluit	3 vt
Octaaf	2 vt
Fluit	2 vt
Trompet b/d	8 vt
Ventil	

Pedaal (C-c¹)

Aangehangen

Het Rogier-orgel.

Het Vlaams positief.

dwenen bij de overplaatsing naar de nieuwe Lutherse Kerk de drie ornamenten op de torens. Inmiddels zijn drie historiserende vazen aangebracht ter completering van het front. Het orgel heeft nog de originele dispositie.

VLAAMS POSITIEF

In het koor, tegenover het Rogier-orgel, staat een fraai Vlaams positief. Dit werd vermoedelijk rond 1740 gebouwd. Wie de bouwer is en waar het oorspronkelijk gestaan heeft, is echter onbekend. In 1969 aangekocht in Mol (België) en door L. Verschuere cv hersteld en geplaatst in de r.-.k. kerk H. Maagd

Bergen op Zoom,
Sint-Gertrudiskerk, koororgel
Bouwer: onbekend, 1740
Restauratie en plaatsing in
H. Maagd Maria te Bergen op Zoom:
L. Verschuere cv., 1969
Overplaatsing naar
Sint-Gertrudiskerk:
L. Verschuere cv, 1987
Herintonatie:
J.J. Elbertse & Zn, 1988

Manuaal (CD-d³)

Prestant (v.a. c ^o)	8 vt
Holpijp	8 vt
Octaaf	4 vt
Roerfluit	4 vt
Octaaf	2 vt
Quint	1 1/3 vt
Sifflet	1 vt
Mixtuur	4 st
Regaal b/d	8 vt

Pedaal (C-d)

Aangehangen

Maria te Bergen op Zoom. Het werd door Verschuere in 1987 overgeplaatst naar de Sint-Gertrudiskerk en in 1988 vond een herintonatie plaats door J.J. Elbertse en Zn.

Het positief is opvallend compact gebouwd. Het heeft een geringe pedaalomvang van 15 tonen, terwijl op het manuaal de Cis ontbreekt.

Ontmoetingskerk

Sinds 1995 draagt deze PKN-kerk, de voormalige Gereformeerde Kerk in Bergen op Zoom, de naam Ontmoetingskerk. De kerk werd in 1928 opgeleverd en ontworpen door architect B.T. Boeyenga in expressionistische, aan de Amsterdamse School verwante stijl. Bij binnenkomst van de kerk is de Art Deco-stijl direct te herkennen. Niet alleen in de kerkzaal maar ook in andere ruimtes in deze kerk is de stijl opvallend zichtbaar en harmonieert prachtig met de architectuur van dit gebouw.

Sinds 2003 beschikt de Ontmoetingskerk over een prachtig Van Leeuwen-orgel. Dit orgel werd in 1966 in de ateliers van Pels in Alkmaar, tijdens

de fusie tot Pels & Van Leeuwen, gebouwd voor de Gereformeerde Kerk te Vlissingen. Waar dit orgel in 2001 beschikbaar kwam, en de orgelcommissie in Bergen op Zoom naar een passend orgel zocht, kon dit tweeklaviers instrument worden aangekocht. Bij de plaatsing door Pels & Van Leeuwen in 2002/2003 werd het orgel uitgebreid met een Cymbelster. Inclusief Cymbelster telt het orgel, verdeeld over hoofdwerk, rugwerk en pedaal, in totaal 20 stemmen. Naast dit hoofdorgel beschikt de Ontmoetingskerk over een positief van Pels & Van Leeuwen.

Bergen op Zoom, Ontmoetingskerk

Bouwer: W. van Leeuwen, 1966, voor Gereformeerde Kerk Vlissingen

Plaatsing in Ontmoetingskerk: Pels & Van Leeuwen, 2003

Hoofdwerk (II) (C-g³)

Prestant	8 vt
Holpijp	8 vt
Octaaf	4 vt
Roerfluit	4 vt
Octaaf	2 vt
Mixtuur 1 1/3 vt	4 st
Trompet	8 vt
Cymbelster	

Sesquialter	2 st
Scherp 1 vt	3 st
Dulciaan	8 vt

Pedaal (C-f¹)

Subbas	16 vt
Gemshoorn	8 vt
Octaaf	4 vt
Fagot	16 vt

Rugwerk (I) (C-g³)

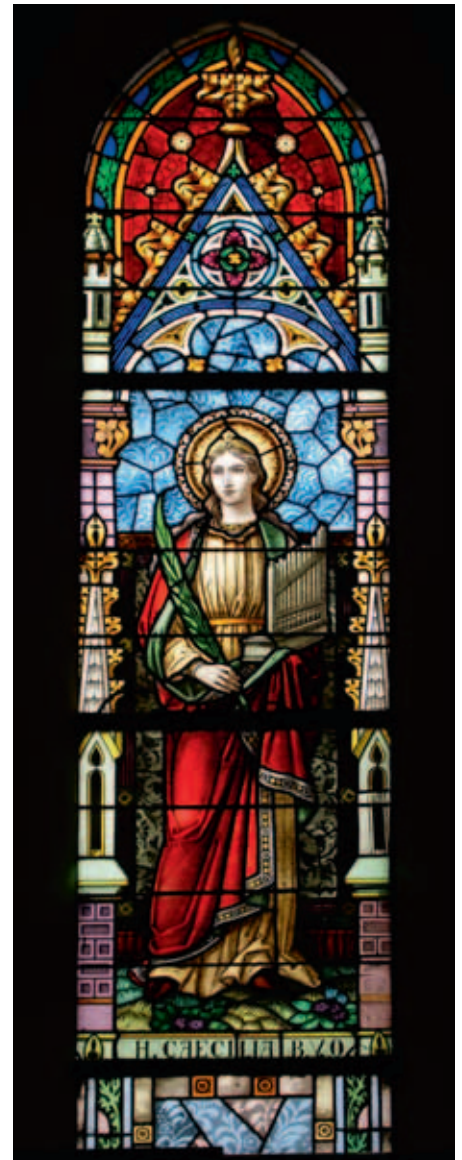
Roerfluit	8 vt
Prestant	4 vt
Fluit	4 vt
Flageolet	2 vt
Quint*	2 2/3 vt

*) spreekt in halve registerstand van de Sesquialter

Koppelingen	
Ped + HW	
Ped + RW	
HW + RW	

Sint-Catharinakapel

De St.-Catharinakapel is onderdeel van een franciscanessenklooster. Hij bevindt zich op de binnenplaats van een verzorgingstehuis en dateert uit 1894/1895. De kapel heeft een schitterende kruisweg en prachtige gebrandschilderde ramen. In 1942 plaatste de orgelmaker Vermeulen hier een elektro-pneumatisch instrument, dat in zijn soort bijzonder klinkt. De twee orgelkasten laten de daarachter gelegen raampartij vrij.

Bergen op Zoom, Sint-Catharinakapel

Bouwer: Vermeulen, 1942

Hoofdwerk (C-g³)

Bourdon	16 vt
Prestant	8 vt
Roerfluit	8 vt
Octaaf	4 vt
Doublet	2 st
Woudfluit	2 vt

Zwelwerk (C-g³)

Slicionaal	8 vt
Voix Céleste	8 vt
Holpyp	8 vt
Blokfluit	4 vt
Quint	2 2/3 vt
Terts	1 3/5 vt
Basson-Hobo	8 vt

Pedaal (C-f¹)

Subbas	16 vt
Gedekt	8 vt

Koppelingen

Ped + Man I	
Ped + Man II	
Man I + Man II	
Man I + Man II 4'	
Man I + Man II 16'	
Man II + Man II 16'	

Tremolo

